

EDINOST

Glasiló slovenskega političnega društva za Primorsko.

«V edinosti je moč».

„EDINOST“ izhaja vsako sredo; cena za vsó leto je 4 gl. 40 kr., za polu leta 2 gl. 30 kr., za četrt leta 1 gl. 20 kr. — Za oznanila, kakor tudi za poslanice se plačuje za navadno tristopno vrsto: 25 kr. če se tiska 1 krat, 22, če se tiska 2 krat, 20 če se tiska 3 krat. Za večje črke po prostoru. Pri večkratnem tiskanju je cena v primeri manjša.

Naročnina in vse drugo naj se pošilja upravnistvu (Via delle poste, Casa Hirschel, N. 10 A. I. piano). — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Posamezna številke se dobivajo po 10 kr. v okolici. Na Opčinah, na Proseku, v Barkoli, v Bazovici, v Škednji in M. Magdaleni zg.

Na delo!

I.

Prebili smo stoletja trajajočo mrzlo zimo, katera je bila vzlasti v zadnjih 18. letih tako huda, da nam je skoraj duša v telesu zmrznola. Zdaj pihlja z Dunaja gorkejša spomladanska sapa na vse strani naše države; nam na Adriji bivajočim Slovanom, ki smo še v starih i še neprijetnijših razmerah, nego prej, veje gorkejši dih stoprav nad glavo; a čutimo ga vendar, veselimo se ga, ker vemo, da po naravnem zakonu mora tudi nas ogreti in oživiti. Počasi se nam bližajo pravega delalnega življenja gorki dnevi, teh dni ne smemo v nemar puščati, ni ene ure ne smemo zapraviti i zanemariti, i z delom nemudomo začeti, s začetim delom krepko napredovati. Uže bije ura, v katerej se utegne odločiti, ima-li biti Slovenec na Adriji sam svoj gospodar, ali še dalje podpetač i ščavo ptujcem na svetej slovanskej zemlji.

Kaj nam koristi idealnost v sedanjih materijalističnih časih, ko vse lazi i se plazi za dobičkom? vrzimo z ram oguljeni narodni plašč i spustimo se v valove obénega hlepenja, ker le to nas privede do sreče i bogastva; tako nam utegne kedo svetovati. O da, dobro vemo, da sedajni čas ni ugoden idealom, da človek le toliko velja, kolikor plača, i žal nam je, da je tako, ker brezobirno hlepenje po dobičku, posvetnem bogastvu in uživanju je tisti črv, ki nam razjeda blagosti veliko višje cene, greni dušne sladkosti, podkopuje javno moralo, hladi ljubezen do človeštva. Krščanska idealnost narode osrečuje, judovski materijalizem jih gonobi. Vsakdo ve, da ima človek dušo i telo, da je prva več vredna i da v resnici srečen ne more biti, kedor skrbi le za telo, dušo pa zanemarija. Enako je z narodi. Ako narod zanemarija darove duha, ako zaklepa od Boga mu dane talente, propade, zgodovina ga izbriše iz svoje knjige i pozabljivosti vetrovi brijo nad njegovim grobom.

Danes so taki časi, da se moramo krepko, z vsó ljubeznijo oklenoti idealnih vzorov, otresti se moramo misli, da le petica povzdiguje i diči človeka, gojiti moramo narod za idealno bogastvo, da se bo moglo popeti do tiste moralne visočine, katera mu zagotavlja bodočnost, blagost i slavo. Kedor ni slep, ta vidi, kako globoko je pogreznola človeško družbo v zadnjih letih nenasičena materijalnost, do propada je pritrilala celó našo Avstrijo, katere sovražniki vsega sveta niso mogli podreti in o katerej velja rek: «Austria erit in orbe ultima».

Sedanja avstrijska vlada je to kugo spoznala, ter si prizadeva, da se zatare; zato ne dovoljuje več, da bi se ustanovljale banke i druga društva, katera imajo zgoli materijalistične namene; zato pa jo tudi judje, pojudjeni grabeži, ljudski zatiralci in antekristi iz vse črne duše sovražijo, napadajo, natolcujejo, obrekujejo i podreti skušajo.

Podlistek.

Nauk o gospodinjstvu

odošim gospodinjstvom, ženskim učiteljicam, učiteljem in učiteljicam na višjih deklinskih razredih ljudskih in meščanskih šol.

(Poleg nemškega)

prosto poslovenila **I. N.** in **I. L.**

(Dalje).

Kak ima biti živež.

Živež je vsaka reč, ki vzdržuje življenje; posebno voda, zrak, svetlost in toplota so po pravici pogoj življenju, brez katerih ne bi živela ni zelišča.

Voda je najmenitnija sestavina vseh rastlinskih in živalskih teles. Tudi človeško telo, ločbeno (kemično) preiskano, ima največ vode v sebi, potem malo beljakovca, masti, soli, apna, železa, žvepla in koščenca (fosfora).

Telu treba zmiraj onih sestavin, iz katerih obstaje, od zunaj pridajati, da more živeti.

Vode se telesu v različnih podobah dodaje. Vode je v kruhu, mesu in v močnatih jedilih, ki jih uživamo. Vode je v juhi, sadju, zelenjavi, mleku, pivu in (največkrat še preveč) v vinu.

Vendar ni vsaka voda enako koristna. Razen lastnih

Najboljša pomoč zoper to kugo je pravo ljudsko izobraženje, to pa je mogoče le na narodnej podlogi, v materinem jeziku. To je stara resnica, katere ne more nobeden pobiti. Vsled tega Slovenci z vsemi družimi slovanskimi brati vred uže leta i leta dan na dan kličemo, zahtevamo i prosimo narodne enakopravnosti, katero nam je kratila prejšnja vlada i državnega zbora vladajoča samopašna stranka. To je bila velika, v nebo vpijoča krivica, i ker se po naturnih zakonih vse, kar je krivično, nazadnje mora s pota umaknoti pravici, zato je pala vlada i ž njo njena stranka, ki se zdaj v naglem svojem razpadanju v obupu vije, kriči i se dere na vlado i Slovane, na prvo zato, ker ima voljo izvršiti enakopravnost, na druge pa, ker zahtevajo svojo pravico.

To stanje je podobno vinu, ki vre, posnemati je treba umazane pene, da se zablščí čista zdrava kapljica. Zdaj javne zadeve vro, zato pa tudi mi ne smemo rok križem držati, ampak paziti nam je, da se ugodno i srečno vredé. Nalogo imamo veliko, trudapolno in odgovorno; le s poštenim delom, s trudom jo moremo izvršiti. Vse nas mora voditi ljubezen do naroda, do države i človeštva; ne sme nam biti preteško nobeno delo, ki pospešuje ta cilj, nobene zapreke in pretnje se ne smemo strašiti; trdna volja vse premore. Strani tedaj z lenobo i mlačnostjo, s praznimi izgovori i pretvezami, na delo, rojaki! Izobraženost naj v knjigah i časnikih ljudstvo učí i budí, bogastvo naj jo gmotno podpira, da bo mogla dober i vesel sad roditi, sosed naj bo sosedu svetovalec i podpornik, vsak naj dela po svoje moči in vspeh bo gotov in velik; zdaj velja boj zoper spridenost, popačenost, oduševstvo i krivico, zdaj velja Avstrijo postaviti na moralne stebre, i Slovanstvo i človeštvo na ono dično mesto, katerega je vredno; zmaju, ki človeštvo davi i mu dušo strupi, mora se glava odsekati.

Kako pa se je nam Primorcem v posebnih naših razmerah in jako težkem položju vesti, o tem bomo govorili pozneje.

F. C.

Kopitarjeva slavnost.

V prijetnej vasi onkraj Šmarne goré se je rodil 21. avgusta 1780 Jarnej Kopitar, učenjak, kakoršnega tisti čas ni Evropa imela. On je bil pravi ključ, ki je odprl zaklad slovanskega jezika. Hvaležen zvezdi, ki je v temnem času na slovanskem obnebju pred 100 letmi prisvetila, postavil je slovanski narod spominke, ki bode vnukom kazal mesto, kder je v bornej kmečkej hiši tekla zibelka slavnega Kopitarja. Po sto letih se je odkrila plošča iz marmorja 22. avgusta t. l., vzdana v lice Kopitarjeve hiše v Repnjah.

svojih sestavin, vodenca in kisleca, ne sme imeti v sebi nobenih drugih delov, n. pr. tvari od gnjilih teles.

Za pijačo najtečnejša in najboljša voda je studenčnica, ki ima v sebi tudi telu koristnih soli. Za kuhanje in pranje je pa boljša deževnica in potočnica.

Dobra voda, dasi je morebiti tudi dalj časa na prostem stala, mora biti popolnoma čista, brez barve, brez duha in ne sme imeti nikakega okusa. Dobra voda je zdravju koristna, posebno otrokom; ona je pogoj človeškemu življenju; rabimo jo tudi mnogovrstno v gospodinjstvu.

Gospodinjji treba tedaj posebno paziti, da ima stanovališče dobro vodo.

Zrak sicer ni živež, vendar *baš tako neobhodno potreben življenju*, kakor voda. Vode uživamo včasih, a zrak srkamo na vsak dušek, zmiraj, neprestano.

Zraka, ki ga dihamo, ne moremo zboljševati, vendar se lahko krajev in stanovališč z okuženim zrakom ogiblujemo, ter iščemo drugih s čistim in zdravim zrakom.

Gospodinjji treba posebno paziti, da se zrak z raznovrstnim izhlapljenjem v stanovališču ne pokvari; okna treba čestokrat odpirati, ter dotle odprta puščati, da se pokvarjeni zrak dovolj izmeni s zdravim vnanjim.

Telesnemu organizmu najškodljivša je ogelnokislina; največ se nje napravlja v kletéh, kjer vino vre, v premogovih jamah, globokih studencih, pri apnenicah in v pivarijah; brez luči naj se nikdar ne ide v take kraje, ker ako luč ugasne, vemo, da je ogelnokislina v njih, in treba se takoj vrnoti. Kleti morajo imeti dovoljnega prepriha.

Iz vseh slovenskih pokrajin, od sinje Adrije, iz daljnega Goratana, iz Primorske kakor iz zelenega Štajerja in sosedne nam Hrvatske, zbrala se je množica čestiteljev, če tudi je bilo vreme slabo in je dež kakor iz škafa lil. Zbran je bil tu cvet Slovenije, ki je navduševal z plamtečo besedo narod.

Ker prostora primanjkuje, popišemo le površno zanimivo slavnost. Uže na rano jutro so se delale priprave na Kopitarjevo hišo, po vasi so bili visoki maji postavljeni z veikanskimi trobojnicami. Po vseh potih so dohajali čestilci v Repnjo, voz za vozom je pridrdral, množica je rastla ter hrepeneč pričakovala Ljubljančanov. Proti 11 uri se čuje strel na holmcu, lepo krdelo zalih kmečkih fantov je jezdilo naproti s trobojnimi zastavami v rokah, dično je bilo videti to narodno konjico, ki je sprevedu na čelu korakala. Za njo pa so jahali «Sokolci», za temi je šla godba in mnogobrojno občinstvo. Od daleč se je razlegal krepki «živio». Ko dospel spreved pred Kopitarjevo hišo in zaigra godba *Naprej zastava slave*, zaorilo je iz tisočerih prs gromoviti *živi!* Vse se je gnetilo k cerkvi, ker v cerkev je le malo ljudstva moglo. Izvrstni pevci ljubljanske čitalnice so peli pri maši, tenorju g. Medenu se je vse čudilo. Ko je občinstvo po spolzli poti po maši zopet v vas dospelo, zapeli so pevci Jenkovo *Molitev*. G. profesor Šuklje je govoril slavnostni govor, ki je presunil vsacega, ko je primerjal prejšnjo se sedanjo dobo. V primernem času mej govorom se odkrije vzdana plošča, ljudstvo zaori: slava in živijo. Ko h koncu govora profesor Šuklje odkrito ploščo priporoči in izroči vsem, utrnola se je marsikatera solza iz oči. Gromoviti klic: *slava* je protresal zrak, pevci so zapeli *Sperajte Bogu* in godba je svirala *Naprej*. Po vseh potih, ki držé iz prijaznih Repenj, valilo se je ljudstvo na svoj dom, najbolj pa proti Vodiciam. Z godbo na čelu prikoraka konjica kmečkih fantov in Sokolov v Vodice z ogromno množico na dvor Lužarjeve gostilnice. Vse prostore so zasedli Kopitarjevi čestilci, od prve lične dvorane pa do poda, kjer se žito mlati, v vsacem kotu si našel zadovoljne obraze, če tudi je brez prenehanja dež lil. V gorenjih prostorih so bili odbor slavnosti in ptuji gosti, na podu se je nastanovil Sokol i pevski zbor in zastopniki krajskih mest. Če tudi na kmetih, vendar je bil vsak dobro postrežen, tako, kakor v najboljših mestnih gostilnicah; Lužarjeva hiša v Vodicih je vzgled mestnim gostilnicam. Brzojavov je došlo mnogo iz vseh slovenskih krajev, celo iz daljne Bolgarije. Začele so se napitnice in govori, ni mogoče vseh posebe tu objaviti, naj omenimo le, da so govorili g. g. Božidar Rajč, Dr. Vošnjak, Einspieler, Zarnik, Nabergoj, vseučilišnik Majaron, Bezek, Hlavka, Ravnihar i. t. d. vsi govorili so bili netilo Slovanstva, navdušenje je rastlo in le prekmalu je bil čas, ki je Kopitarjeve čestilce na bližnje in daljne domovje opominjal. Sokolova konjica zasede konje, godba zaigra, do neba razlega-

Enako škodljiv je *ogelnečev plin*, ki se pri nepopolnem in počasnem gorenju premoga dela. Peči, v katerih se s premogom kuri, naj se nikdar popolnoma ne zapirajo.

Škodljiv je tudi *ogelni vodenčni plin* pri vodah, kjer zelišča ali živali gnjijó; v globokih rudnikih je znan z imenom «praskavi plin».

Tudi žveplenovodeneni plin v straniščih, ki ima vonj gnjilih jajec, škoduje. Stranišča treba tedaj dobro zapirati. Po mestih so najboljše tako zvana angleška stranišča.

Zrak, napolnjen s prahom ali z dimom, ni zdrav; škoduje posebno bolnim na prsih in na očeh. Pri pometanju sobe treba paziti, da se ne praši. Peči in ognjišče morajo imeti dober preprih, da se ne kadí.

Svitloba je življ vesolja in radosti v življenju. Brez svitlobe ni življenja. Tema je smrt v živalstvu in rastlinstvu. Gospodinjja naj tedaj pazi, da bode vsak del stanovališča dovolj svitel, ali primerno razsvetljen.

Toplota je *vnanja, samostojna*, in *notranja*, t. j. v živalskem organizmu.

Zemlja sama za se ima vnanjo toploto, katero solnčni žarki le množé; toplota vzbuja zelišča iz zimskega spanja, oživlja prečudno in raznovrstno živalsko klico v jajcu.

Vnanja toplota deluje tudi na dovršeni živalski organizem; človek se jej mora pokoravati, ker ne upliva le na njegovo stanovališče, obleko, temuč tudi na živež. Vsakdo vé, da nam po zimi boljše teknejo jedi, kakor po leti!

joče se živio-klici zadone in zopet so bila pota obljubena. Znanci in bližnji so bili sem ter tja povabljeni, kamor so veselimi srcem odrinoli. V bližnji Šinkov turn se je napolnila mala karavana, radostnim srcem jo je sprejel tamošnji visokočestiti g. župnik Dolinar, čisto slep, ali krepak na duhu, zadovoljin in poln humorja; bila je izvenredna, prav domača zabava pri čestitljivem, na duhu i telesu krepkem starčku. S hvaležnim srcem smo zapazili pri slepem župniku neko posebnost, namreč stari Nikolav je velik prijatelj dijakom in zabavlja se prav po domače z njimi. Čisto slep, da ne vidi nobene bliščobe, pa opravlja točno sv. mašo, krščanski nauk in litanije. Čestilci Kopitarja so bili tudi na potu v Ljubljano navdušeno sprejeti, drugi so šli čez Savo, ki je vsled dežja tako narasla, da se brodnik v pondeljek ni več upal prevažati. Nekteri so se skoz Kranj v Škofjokolo vrnoli in veselili se v narodnem krogu še tam na prijetnih *Stemarjih*, v g. Sušnika gostilnici, ki je z vsem komfortom preskrbena. Radostnim srcem smo opazovali, da se je po deželi in v mestih na Kranjskem mnogo promenilo in na boljše obrnoli, kajti v večjih krajih so vihrale slovenske trobojnice iz zvonikov v znamenje, da je slovenski duh prošol slovensko kranjsko deželo.

O PRAVDARSKIH REČEH.

Nedavno je umrla Marija Kalister, vdova znanega bogataša Ivana Kalistra. Ona je dala svojo oporoko ali testament v nemškem jeziku spisati; to oporoko je ona potem v pričo svedokov podkrižala. — Opirajoč se na to, da rajnika ni umela nemškega jezika in da je le potrdila, kar jej je eden svedokov nasvetoval, uležili so postavni dediči pri tukajšnji c. kr. deželnej sodnji ugovor zoper veljavo te oporoke. Ker zapuščina znaša blizu milijona, utegne biti pravda huda in dolga. Mej tem pa bode premoženje v sodniških rokah.

Mi prašamo: Zakaj se ni svetovalo rajneji Mariji Kalister oporoko — to jako važno opravilo vsakega človeka — v slovenskem jeziku napraviti? Od uradnikov zahtevamo, da nam slovenski uradujejo, sami pa si dajemo napravljati pogodbe in druge važne spise v nemškem ali laškem jeziku od takih ki slovenski ne unejo.* Prav zaradi tega se večkrat pripeti, da posebno prosti kmet podpiše ali podkriža, kar on sam ne ve. Nastopek takega postopanja so pravde in prepri. Mi telaj priporočamo našim domorodcem, naj v pravnih zadevah sveta iščejo le pri zvedenih odvetnikih našega naroda.**

Bajamontova drhal v Splitu in ustavoverci.

Splet je v Dalmaciji tisto gnezdo, v katerem dela tamošnji župan Bajamonti irredentarsko politiko, hlini se dunajskim ustavovercem ter ruje i rovari zoper narodnjake in vrlega barona Rodiča. Tisti dan, ko so Italijani obhajali naroden praznik, odprl je vodotoč ter s tem i družimi množimi dogodki očitno dokazal, kam svojo tace molji, kam gnjilo njegovo srce teži. Ko je 14. avgusta praznoval Weberjev polk vzetje Banjaluke in je en vojak nesel hrvaški prapor, godba pa igrala »Naprej zastava Slave«, tega Bajamontovi pristaši, ljuti Italijanissimi, niso mogli prebiti, sklenoli so maščevati se pri slavnosti cesarjeve petdesetletnice i res, napali so posamezne vojake, a ti so izdrli bajonete i strahopezljivci so pete odnesli, da so pa hrabrost in junaštvo vendar le svetu pokazali i Italiji kaj priborili, pobili so s kameni okna čitalnic. Pomenljivo je i zna-

*) To imate pač prav. Največji kričači, naj so slovenski uraduje, imajo na lastnem domu in v občevanji sploh vse nemški ali laški, ker so večidel preleni i prenemarni. (Ured.)

**) Kedor je pameten, naj ta svet poslušaj, da ne bo trpel sam, i da ga ne bo svet kiel, ko bo morebiti uže v grobu prah i pepel. (Ured.)

Notranja toplota, ki nastaja na poseben način v živalskem organizmu, je pri zdravem človeku navadno 28—30 stopinj po Reaumur-u; v boleznih se menja od 26—33 stopinj. Najmanja je v spanju, kajti ta čas je tvarna menjava (ali življenje) najbolj počasna; zato se treba v spanju bolj pokrivati.

Največ notranje ali živalske toplote izhajajo močne pijače, hitro gibanje in velik napör tela. Lačnega človeka (ker mu manjka sredstev toplote) zebe bolj, nego nasitenega.

Živež ali le *muožki toploto* tela, ali mu daje tudi moč in trpežnost, t. j. *redi ga*. Toploto podpirajo: oglec, vodenec, kislec; v mastih, olju, sladkorju, skrobu je razve omenjenih prvih, tudi dušec. Samo tak živež, ki ne pospešuje le toplote, nego tudi redivnost, je človeškemu telu ugoden; treba le, da ga v primernem razmerju uživamo.

Bistven del človeškega tela je *beljakovec*, ki je iz ogleca, vodena, kisleca in dušca sestavljen; bodi si trde ali tekoče podo-
dobe, telu daje največ moči.

Živeža, ki ima beljakovec v sebi, nam daje rastlinstvo in živalstvo; itak živalstvo v mnogo večji meri, zato tudi živež od živalstva bolj redi.

Živalski živež ima posebno mnogo masti; rastlinstvo nam daje olja, kakor oljnat, laneno, makovo seme, i. t. d.

Tudi soli, posebno kuhinjska sol, je našemu telu neob-
hodno potrebna. Živalski živež ima več soli v sebi, nego rast-
linski; tega treba tedaj bolj soliti.

Izmej apnenih soli potrebuje naše telo osobito koščencevo-
kislega apna, ki je bistvena sestavina kostij. Apnice je največ
v jedilih, ki imajo beljakovec v sebi.

menje časa, da se s to sodrjo bitijo nemški i nemčurški usta-
vaki i da jim dunajski judovski časniki hozano pojó. — »Na-
rodni List« Bajamontija i njegovo sodrjo dobro klesti, ter
zahteva, da se Dalmaciji sramota ne dela, naj vlada zatre ita-
lijansko rovarstvo v Splitu.

Dopisi.

V Rojano, 26. avgusta.

Včeraj je umrl tukajšnji okrajni načelnik Ferluga, uže znan po slovenskih listih, ki so ga bičali. Da on ni postal magistratu sluga in nasprotnik svojemu slovenskemu narodu, še danes bi skoraj gotovo živel zdrav. Nezmožen je bil svojemu poslu in izbral si ga je magistrat le s tem namenom, da pripomore k poljščevanju okolice, in obžalovati moramo, da se je za to neumorno trudil. Laški tretji razred v Rojano je njegovo in Boninovo delo, da ne naštevam obilo drugih krivic, kako se je naš narod zatiral; to prepuščam občeni sodbi. Na grobu Mičeta Ferluge ne bo plakala mati »Slovenija«, tudi narod ne bo za njim žaloval. Naj bode on v svarilo vsem renegatom in izdajicam po tržaški okolici: *kakeršno življenje, taka smrt*. Naj bi njegova nemila osoda bila »memento« vsem, ki svojo kri izdajajo za nove, čašo vina in sladko besedo!

Temnica na Krasu, 22. avgusta.

Spet je to solzno dolino domačin zapustil, ki se je žalibog prepozno zavedel materinstva. Tem bolj se je pa podvizal popravljati zamude, spoštoval je pravične zahteve svojih rojakov, se v starih dneh učil pravilne slovenščine. Da tega svojega hvalevrednega namena po polnem nij dosegel, kriva je smrt, ki marsikatero nit neusmiljeno prereže. Ta spreobrnenev v starosti je gospod *Anton Kobencel*, bivši c. kr. finančni respicijent i nekaj časa začasni komisar, ki je minoli mesec v *Marhinjem*, svojem rojstnem kraju, blago dušo izdahnol. Rajniki ni bil navaden človek, vrhu tega, da je bil visoke študije kot bogoslovec dovršil; bral i pisal je zmerom, svoje opazke pripisaval, nato cele pole sestavljal. Bil je globoko misleč človek. Pisatelj teh vrstic se nij mogel zadosti načuditi, ki se je z njim pogovarjal, čisto zdravim opazkom gledé države, položja narodov i gledé slovenstva. V zgodovini je bil čisto doma. Kjer sem potipal, zavrvral je iz njega živ studenev i to je znal povedati, da sem ga z veseljem poslušal. Vsi njegovi pogovori so imeli znanostni značaj. Veselilo ga je, če sem mu kaj novega v slovenščini prečital, pa je vzdahol: »Ah, jaz sem pa uže prestar za to. To je lepo«. Mene je zmerom nazival: »Melanhtonom«; n. pr. gospod Melanhton, kaj je uže kaj novega na slovenskem svetu? Ali: Ubogi Melanhton, kaj se zmerom trpinčite s knjigami! — Nij maral celó, da me je kakšenkoli iztrkal uže zjutraj ob 5. uri, pa vprašal me: Nu, dragi moj Melanhton, nič novega? Kaj pravijo naši bratje Slovenci? Tedaj sem kar moral seči i čitati mu na tešče slovenske časopise. Ko sem bral, je pazil, i ko sem odbral, dejal je: Naši Slovenci pridejo še daleč. To je vse pravično. Presneto me veselil, da so moji rojaki se enkrat tako odrezali. Ah, ali škoda, da jaz ne morem več pripomoči. Prestar sem! »Ali lejte, gospod Melanhton — tu izdere iz suknje nekaj pisanega. Ali nij to slovensko?« Tedaj sem moral spis prečitati i povedati, kje še kaj manjka itd. Da takó povem, to je strogo terjal. Pa kaj, saj je bil filozof, ne malenkostnik, ki strahú ali dozdevane sramote hoče kar poginoti, če se mu resnica pove češ, da nij na svetu vse ko samo prašanje i odgovor, naj uže bo pravičen ali ne.

V slovenskem jeziku je zapustil *Kobencel* še precej rokopi-
srov, sosebno veliko množico kraških napitnic, pregovorov, smešnic itd., ker Kraševci ob morji so radi kaj veseli, živi. Sploh so bolj živahnega duha, združujejo se radi pri veselcah, i pri vinu pade marsikaka smešna. Tudi so jako zgovorni, kar jih je več v dotiki z drugimi ljudmi, n. pr. na Brežini, Šempolaj, Slivno, Križ, Prosek, Mavhinje. Kraške botrinje, opasila, plesi

Tudi železa, žvepla, koščena, ki so v živalskem in rastlinskem živežu, potrebuje človeško telo.

Mleko je najtečnejša i najboljša hrana, kajti v mleku je vseh življenju potrebnih tvarij v primernem razmerju; tudi ob samem mleku je mogoče živeti.

Čem več je v mleku sirnine, tem večo redivnost ima. Zvečer namolzeno mleko je boljše, nego zjutraj namolzeno. V zmedkih še je samo sirnina; sirodka ima le malo redivnosti, ker jej sirnina in masla manjka.

Tudi v belcah ali jajcih so vse omenjene tvari, ki sestavljajo živalsko telo. Mehko kuhane belice so lažje prebavljive, nego trdo kuhane. Trd beljak je najteško prebavljiv; zato treba, da jajčnatim jedlom surovega masla dodajemo.

Za mlekom in jajci ima meso največ redivnosti: posebno če je mnogo v njem soka in krvi. Krv in sok lažje prebavljamo, nego mesno vlakno; zato ga treba (vendar ne pre-
eč) kuhati, peč i pražiti. Suhemu mesu naj se pridene masti.

Jetra, obist, možgani so baš tako redivni kakor meso.

V svinjskem mesu so všasi male živalce, trihine imenovane, katerih s prostim očesom ne moremo videti, in katere ako žive pridejo v človeško telo, istemu škodujejo; radi tega treba svinjsko meso dobro skuhati ali speči.

Gnjatim i drugemu suhemu mesu treba masti prideti, da je tečnejše i lažje prebavljivo. Surovo meso ni zdravo.

Tudi se ne sme meso preveč izpirati (kakor nekatere kuharice delajo), ali predolgo v mrzlej vodi ležati; kajti v vodi izgubi meso sirnina i ni redivno. Boljša je motna juha, ki ima v sebi sirnina razstopljene, kakor čista — topla voda!

i druge javne veselice so priložnosti, pri kterih se mora človek čuditi obilnosti, radodarnosti i zdravej veselosti. Kot Kraševci je Kobencel imel priliko nabirati govorin, prislovice, smešnic, i nabral jih je veliko. Tudi je preložil več nemških pesem na kraško podnarečje. Besede, ki sem je uže dolgo rabil, a nikder slišal, videvši je le v slovnikih, slovnica ali drugih spisih, čujem tod po Krasu, ko navadne reči; ker kot mešan rojen med ljudmi, ki čisto spakedrano furlanščino govore, nijsem imel priložnosti sprva iz naroda pobirati. Moral sem iti po učeni poti, začeni s Klocovim Glagolitom, nadaljevaje z Miklosičem i drugimi, i spopolnjevale svoje znanje z deli učenjakov drugih slovenskih jezikov, sosebno z onimi i Vukov i Daničičev, i Šarfarikov i Hankov i Vostokovov itd. kako trudapolni i strašno dolgi, rekel bi, neskončni ovinki! kako kratka je pa pot pri narodu, na deželi, če te je le tolikaj, da moreš spoznavati i razločevati domače od ptujega! Zato se še zdaj ne morem načuditi strašno krivej rabi n. pr. gledé glagola dovršnika itd., ki je še pred malo leti vladala po nekterih knjigah. Narod je uže govorił z davna tako, kakor mi sedaj po dolgih celó bridkih skušnjah *pišemo*. Zato se oni zelo motijo, ki dejo, da je sedajna pisarna slovenščina nekam kakor za silo izdelan jezik. To nij res, ker je naroden. Le da nekteri, če tudi so uže omikani, ne vedó prav, kaj je jezik, kaj štil ali zlog, kaj splošnost, kaj individualnost. Ker jim manjka teh razločevalnih pojmov, zato pa tudi tako napačno govore.*

Iz teh in enakih stališč smem toraj trditi, da je *kraško narečje* gledé čistote, prvotnosti in odbornosti bodi-si v posameznih besedah, bodi-si v stavkih, to je v govoru, izmed najbolj-
boljših v vsem obsegu našega jezika. Zato naj bi duhovniki na Krasu in učitelji ne zamudili ugodne prilike, ko se prav zdaj izdeluje slovensko-nemški slovník, ter naj bi po moči nabirali še svetu neznanih zakladov iz kraškega narečja, mišljave, obče-
čevanja itd. Urednik, g. Fr. Levstik v Ljubljani, bode gotovo take pošiljatve hvaležno sprejemal, i opravičene stvari porabi. (Konec prihodnj.)

Na Krasu, 20. avgusta.

Dne 24. t. m. je bil v Gorici shod volitve v drž. zbor. Došlo je bilo volilcem neko vabilo na ta shod in sicer od take strani, od katere ne bi ga nikdo bil pričakoval. To vabilo s podpisom dr. Josip Tonklič provzročilo je veliko šuma in čudenja, posebno nam kraškim volilcem, še bolj pa potem, ko smo se v Gorici osobno prepričali, kakošen namen bi utegnoli imeti in glejte, kaj smo pri tem shodu videli in slišali — in čujte, kako se je ta shod končal. Najpred se vzdigne gosp. Tonklič in začne razkladati, kaj je namen tega shoda; kar se tiče njegovega govora, ne moremo trditi, da ni bil važen in podučljiv; vendar pa temu ne moremo ni kratko ni malo pritrditi, kar je gosp. dr. Tonklič trdil, da se je dr. Abram ustmeno, i njemu v obraz državnemu poslanstvu odpovedal, ter mu zatrdil, da nikakor tega posla ne prevzame. Tem besedam smo pa nekteri povabljeni volilci pri shodu kar naravnost in očitno nasprotovall, ker so neresnične, i ta neresnična trditvev dr. Tonkličja nas je tako osupnola, da smo kar naravnost dvorano zapustili in se dogovoru odtegnoli.

Drugi priporočevalni govor nekega častitega gosp. duhovnika nam tudi ni dosti na srce padel, ker je bilo preveč hvale in priporočanja za edinega kandidata in govor sam na sebi ni bil posebno temeljit.

Ker so ostali večinoma kandidatovi prijatelji po našem odhodu, morete si misliti, da je konečno obveljalo, kar je kan-

*) Tako govore odpadniki. Njim je podpisani v jeziku, ki ga oni najrajši govore — v nemškem — zasolil juho še precej obilno v delu: *Abriss der slovenischen Literaturgeschichte*; gl. *Programm der k. k. Oberrealschule in Görz 1861* po kterej razpravi je učil tudi slavni profesor Leger na Collège du France v Parizu — slovensko slovstvo. Prav v tem delu stoji tudi dokazano, da je slovenščina *bogat jezik ne narečje*. Fr. Z.

Ako se želi sočnatega, dobrega in lahko prebavljivega mesa (se ve da juha je slaba), treba ga v toplej vodi pristaviti k ognju; kajti tako ostane beljak v mesu, ki je zato tudi redivniše in tečniše. Baš zato je tudi na ražnju pečeno meso boljše nego v ponvi pečeno.

Če meso na drobno sesekamo, v mrzlej vodi četrt ure mešamo, in zatem ožmemo, dobimo rudečkasto tekočino, imenovano Liebig-ovo meseno juho, ki je izza težkih boleznij in pri počasnem prebavljenju izvrstna hrana.

Rihje, rače in meso mehkužcev (polžev i. t. d.), ima isto redivnost kakor meso toplokrvnih živalij.

Za mesom ima največ redivne moči *sočivje*, kakor bob ali fižol, leča i. t. d., vendar jih je radi lupin težko prebavljati. Luske se pa lahko odstrane, ako se sočivje prav dobro prekuha, stlači in ožme.

Da se sočivje hitreje skuha, treba vodi prideti polu žlice dvojno ogelnokislega natrona (natron bicarbonicum), katerega je lahko v vsakej lekarni dobiti.

Razne vrste žita, dasi imajo manj redivne moči, nego mleko, meso in sočivje, vendar baš tako rede človeško telo; le v večji meri jih treba uživati.

Semleto žito nam daje moko, od katere pripravljamo mnogovrstnega živeža; najbolj znan in najpotrebnejši je *kruh*. Kruh je črn in bel.

Dobremu kruhu treba dobre moke, redno pripravljene-
ga testa, in mora biti dovolj pečeno.

Le od suhega, popolnem zrelega žita je dobra moka; čem

didat sam predlagal; shod je postavil za kandidata dr. Tonkija. Mi smo molče proti temu protestovali in kesneje poizvedeli, da se dr. Abram nikoli ni odpovedoval poslu, katerega mu je *morda dostaj ponujal kandidat sam, a ne volilci, ki so merodajni*. — Dr. Abram nima nobene dolžnosti, razdreti komu, ali sprejme poslanstvo, ali ne; mi volilci pa dobro vemo, da sprejme poslanstvo, ako ga volimo. Da je bolj delikaten in se ne sili — to je njegova lepa lastnost in s tem se je nam še bolj prikupil, da bi ga zdaj še rajši volili, nego poprej.

Mi kraški volilci torej ne moremo biti zadovoljni se sklepom shoda 24. avgusta. Mi temveč svetujemo, naj se skličejo še drugi shodi volilcev: eden v Ajdovščini za vipavske volilce, eden v Tolminu in eden v Sežani. Pri teh shodih bode gotovo zastopana velika večina volilcev in pride na površje pravo menjenje, kajti, ako se homo zdaj prepirali in se bode preveč enostransko agitiralo za eno osebo, pridemo zopet do tega, da zmaga kak vladni kandidat.

Torej sporazumemo se ob pravem času, to je takrat, ko bodo izvoljeni in znani volilni možje; takrat pojde dobro brez agitatorjev, ponujvalcev in kandidatov.

Deanajst podpisov odličnih Kraševcev.

Kritični politični pregled.

Domače dežele.

Dunajčanje so zaradi cesarjeve petdesetletnice predzadnje nedeljo napravili na praterju velikansko narodno veselico. Če tudi je bilo vreme neugodno vendar je bila vdeležba sijajna. Ustavoverni dunajski listi so se tej veselici upirali, zdaj pa zabavljajo nanjo ter jo ponižujejo. Ti judovski listi so dospeli uže do tega, da jim je zoperno vse, kar kaže lojalnost, udanost i ljubezen do cesarja.

Na Dunaji so zaprli več iz Bismarkovih dežel došlih socialnih demokratov, ki so mej ljudstvo delili veleizdajske proglaste. Ali z deljenjem so slabo opravili, dunajsko ljudstvo tacim zapeljivcem ne daje sluha.

Na jesen začne na Dunaji izhajati velik časnik, ki bode zastopnik državnozbornske večine. Tacega časnika je silno treba.

Dogovori o avstrijsko-srbske trgovinske pogodbi so se pretrgali. Serbski dolični poslanci so se zaradi tega z Dunaja domu vrnoli.

Ustavoverci so hoteli napraviti skupni »Parteitag«, a vse se je razbilo zaradi nesloge mej njimi. Po 18 letih njihovega gospodarstva in rovarstva še do tega niso dospeli, da bi bili razglasili vladni svoj program, i ti ljudje se bahajo, da so edini oni sposobni za vladanje!

Ustavoverna stranka se vedno bolj cepi, še v enem prašanji ni več edina, uže Herbstova stranka se je začela deliti v dve polovici; ta stranka si je zapisala na svoj prapor: »Strani s Taaffejevo vlado!« en del te stranke ga sovraži zato, ker hoče biti vsem narodom pravičen i Slovanov ne zatira, drugi večji del pa zato, ker grof Taaffe pazi na to, da se z goljufnimi bankami itd. ljudstvo ne dere i judovske mošnje ne redé. Štajerski centralisti so zopet uneti najbolj za svoje nemštvo ter se dan na dan bolj cepijo od Herbstovih pristašev, ker vedno bolj uvidevajo, da so le orodje sebičnim namenom. Centralist grof Wurmbbrandt je zadnji teden v Gradcu, ko je v trgovinske zbornici poročal o delovanji državnega zbora, zelo hudo sodil liberalce. Iz tega govora je očito, da se Wurmbbrandtova stranka nikakor ne more zediniti s Herbstovimi pristaši, ker jo uže zdaj manjši prostor loči od avtonomistov, nego od Herbstovcev.

Ministerstvo za občevanje (komunikacijo) se utegne k malu ustanoviti, kakor je soditi iz prenapredb v trgovinskem ministerstvu. Področje novega ministerstva za občevanje bi obsegalo železnice, pošte in telegrafe.

več je v njej vlečeca, tem več redivno moč ima. Bela moka ima malo vlečeca, zato tudi beli kruh ni tako rediven kakor črni.

Za testo treba primerno moke, ter niti preveč niti premalo vode ali kvasa. Testo treba dobro umesiti. Nepečen kruh ne sme prekipeiti. Peč naj ne bode premalo, pa tudi ne preveč razgreta. Preveč pečenemu kruhu se skorja utrga od meče. Surov kruh je voden in nezdrav. Vsako jed je lažje dobro pripraviti, nego dobrega kruha speči. Zato treba posebne pazljivosti pri pečenju kruha.

Tudi moka sočivna, primešana žitnej moki, je dobra za kruh. Kruh iz krompirjeve moke ni rediven.

Dober kruh ne sme biti kislega vonja in okusa; ne sme biti špehast; skorja treba, da je rujava in ne odkrhnena od sredice. Luknjice ne sme imeti niti preveč, niti prevelikih.

Novopečen kruh ni zdrav, zato prvi dan ni za uživanje. Iz pšenice, ječmena, turšice, ajde in prosa se pripravlja kaša in pšeno. Kašo in pšeno pridevljemo julij.

Moka iz ajde je dobra za žganec. Najmanjše redivnosti sta turšice in rajž; imata namreč v sebi največ skroba, in le malo (do 7 odstotkov) vlečeca.

Rajža je več vrst; beli in bliščeči rajž, dasi dražji, ni nič boljši od drugega manj belega. Varčne gospodinje naj ne moti blišče!

V trgovini navadni rajž je italijanski; prideluje se pa tudi v Banatu.

Rajž množi toplino, a ne redi; zato mu treba prideti mleka ali jaje.

Manjše redivnosti, nego razna žita, so gobe, čebul, lukec in česno.

Uže nekaj časa sem se razglašal vest, da avstrijska vojska zasede ves novopazarski okraj. Ker pa so še le zadnji zapustila nekatera krdela Bosno i Hregegovino brez namečenja, zato ne kaže, da bi se to zgodilo, če tudi »Wehrzeitung«, organ vojaških krogov, to priporoča. Mi smo te misli, da zdaj ne bi ugodno bilo Avstriji, ako bi na Turškem dalje segala. Ako Avstrija nema Soluna, potem bi jej novopazarski okraj malo koristil, pot do Soluna pa bi jej gotovo vse druge države zaprle.

Vojna krajina se ima vendar k malu združiti s Hrvaško, ker je cesar hrvaškega bana uže imenoval za komisarja, ter mu dal nalog, zedinjenje izvršiti. Ali kako plačilo zahtevajo Madjari? Da se Hrvatje Reki popolnoma odpovedo! Tu je maček pokopan.

Tuje dežele.

Loris Melikov je na Ruskem pomiril nihiliste, kar poprej nobeden ni veroval, da se mu posreči. Odvezan je tedaj vrhovne oblasti, ker je ni več potreba, car pa ga je imenoval za ministra notranjih zadev ter mu dal jako obširno področje; gotovo bo ta izvršni mož tudi v novem področju Rusiji v veliko korist delal.

Italija je začela obračati svoje oči tudi na Tunis v Afriki, ker je tam nekoliko Lahov naseljenih; ali Francozom, ki imajo svoja posestva v Algeriji, to ni po všeči i ti nikakor ne pripusté, da bi Italijani postavili svojo pto na afrikansko zemljo.

DOMAČE STVARI.

Parobrodno društvo Llojd je dobilo dovolitev za izdajanje novih delnic, da vožnje pomnoži i podaljša; to je odgovor laškim sanjačem v Benedkah, kateri namerjavajo, kakor je dopis iz Trsta v št. 34 poročal, konkurenco delati avstrijskemu Llojdu. Mnogo vpitja pa malo užitja bo še dalje v Benedkah.

Laškim študentom na graškej universi je daroval mestni magistrat 100 glid. da ne bi Slovincem ni solda dal, to se samo ob sebi umeje. Pred mesecem pa je daroval ribarskemu društvu v Čjoži na Laškem precej denarja. Čjožoti so bili namreč prišli v prepir z našimi ribiči, ki so tudi tako ubogi, kakor oni na Laškem. S tem darom je pokazal, kde je njegovo srce. Kaj tacega je v Trstu le zato mogoče, ker tukaj laška hidra z repom vije.

Delegacija mestnega zbora je zavrgla Škorkljanovo prošnjo, v kateri so prosili, naj bi se temne ulice, ki so brez vse svečave in nevarne, s par svetilnicami razsvetile. Pred nekoliko leti je stanoval plinarčni vodja Gregoruti sredi neke temne ulice v Škorklji, i le k malu je napravilo mestno starešinstvo dve plinovi svetilnici do njegove kampanje, zdaj pa za vso Škorkljo še ene neče dovoliti. Slovenska okolica pod paševsko magistratovo vlado nikoli nič ne doseže. Pač pa mora radi slabega gospodarstva mestnih očetov plačevati velike davke, da se lahko potem denar za strankarske namere rabi in lažje pollašuje okolica. Temu se bo moralo konec storiti, i nadejamo se, da čas ni več daleč, ko pride tudi to na dnevni red, ker pollaševanju neobhodnje treba vse duške zamašiti.

Rojančane uže danes opazujemo na imenovanje novega okrajnega načelnika, katerega jim magistrat usili. Treba je v ta namen uvesti agitacijo i krepko zahtevati, da se ne imenuje nobeden, kedor ne umeje slovenskega jezika. Na vso moč je treba na to delati, da se ne postavi zagrizel ptujec, kateri bi le temu ugajal, da v Rojanu nadaljuje laško propagando, i na slovenskej zemlji laški gospodari. Rojančanje! bodite možje, in povzdignite glas o pravem času. Poglejte v Barokvlje, tam imajo tudi ptujega načelnika, katerega videti ne morejo.

Pregledovalna vojaška skupščina bo za vse tiste, ki so še pod vojaško zavezo, in sicer: 1., 2. in 3. oktobra

Gobe treba gospodinji popolnoma poznati, da ve razločiti zdrave od strupenih ali otrovnih. Navadna in najboljša goba je jedljivji goban (karželj ali glibanja); merčes njo rada objeda v kocenu in klobuku, pa tudi zunaj. Vse objedeno naj se izreže in zavrže.

Še manjšo redivno moč ima korenje, in druga zelenjad, ločika, krompir in ovočje ali sadje.

Rumena repa in koleraba še ste najbolj redivni. Prestara repa ali s klicami ni za jed; baš tako redkev.

Mej listnato zelenjavo še je cvetno zelje največ redivnosti, ker ima dušca v sebi.

Sicer pa je tudi od zemlje in gnoja odvisna manja ali večja redivnost zelenjadi.

Vodo, v kateri se zelenjava kuha, treba osoliti, kajti neosoljena voda soli, ki so radi več redivnosti v zelenjavi, posrka, ter se ž njo vred izlijo.

Zaradi lažje prebave treba zelenjavo zabélliti. Ločika se beli navadno z laškim oljem; tudi bučino ali tikvino olje je dobro. Porabni bílš ali špargelj množi redivnost in toploto.

Krompir je živež najmanjše redivnosti; od 100 kilogramov ima le poludrug kilogram redivne moči. All mnogo je v njem skroba (15—17 odstotkov), ki toploto in dihanje podpira, in je lahko prebavljiv.

Najtečnej krompir je tisti, ki ima mnogo skroba v sebi. Nezreli ali vodenčni krompir zdravju škoduje.

Klice krompirja so otrovne. Od krompirjevega skroba se dela sago za juho, ki je pa slabši od pravega sago, katerega pripravljajo v izhodnej Indiji iz stržena palmovih dreves.

naj pridejo v mornarsko vojašnico v stari Lazaret tisti, ki so služili v vojni mornarici in nemajo odpusta tako le: 1. oktobra tisti, katerih imena se začenjajo z A. do H. 2. oktobra vsi tisti, ki se pišejo s črko I pa do R in 3. od črke S do Z. Vsi tisti nedosluženi vojaki, ki so bili pri pešcih, morajo se oglasiti prav tam tako le: Od črke A do M 4. oktobra, od črke N do Z pa 5. istega meseca.

Vsi nedosluženi vojaki: lovci, konjiki, topničarji, vozniki, peki, sanitetnih oddelkov in drugi naj se oglašé 6. oktobra. Vsak nedosluženi vojak mora svojo knjižico ali drugo listino se saboj prinesiti, v vseh dneh se začne pregledovanje ob 9. uri zjutraj.

K pregledovalni skupščini ni treba priti: a. tistim, kateri so lani še pri aktivni armadi služili in so se vezbanja vdeležili, b. tistim, ki so popolnoma dovršili vojaško službo in so v javnih službah, c. tistim, kateri so po ječah zaprti, d. mornarjem, ki so z dovoljenjem višje oblasti na morji, e. tistim, ki so bili pri zadnjem vojaškem naboru novincev za dopolnjenje zaznamovani in novincem, kateri so bili k vojakom vzeti, pa še niso k armadi pozvani bili. Oproščeni od pregledovalne skupščine so dalje bolni in taki, ki izven države bivajo.

Kedor želi oproščena od skupščine, mora vložiti s 50 kr. kolkovano prošnjo in priložiti dotični vojaški odpustni list pri okrajnem dopolnilnem poveljništvu (Ergänzungs-Bezirks-Commando). Tako prošnjo je izročiti tukajšnjemu magistratu.

Lahonski list „Alba“ je vlada ustavila, da ne sme več izhajati. Pisan je bil v duhu »irredente«.

Seljenje v Trstu je kaj posebnega; kakor je Trst bogato mesto, tako je poleg te bogatije tudi obito siromaštva. Vsako leto okoli 24. avgusta vidiš vse ulice z vozovi pohišnine prepregnene, tam se vsipljejo stenice iz umazanih starih polomljenih omar in postelj, zopet tam se sveti vse v svili, seli se bogataš v palačo, siromak v prizemeljske luknje se zaduhlim zrakom, ali podstrežje, kder je poleti vročina, kakor pod zgodovinskimi svinčenimi strehami v Benedkah; pozimi pa burja ropota, tuli i sibirski mraz provzročuje. Pred stolno crkvijo na visokej planoti pod gradom leži vseprek pohišnina ubozih ljudi brez stanovanja, kajti pregnali so jih novi stanovalci, ali pa gospodar, ker mu niso mogli stanovanja plačati. Takih ubozih družin naraste do sto vsako leto, dobrodelna društva in občina priskrbe počasi vsem stanovanje. Mej temi ubozimi jih je mnogo, ki so po malomarnosti v revščino zabredli. Slabo gospodarstvo, nemoralno življenje, pijančevanje je največkrat krivo, da nižje ljudstvo v Trstu propada. To opazujemo v zlasti pri tistih rodovinah, ki niso ni slovenske, ni laške, ampak pollašene. Pravi Slovence si vé vedno pomagati, i pravi Lah tudi zna gospodariti. Da tu ni govora o onih ubošcih, katere so britke nesreče zadele, to je samo ob sebi jasno.

Mlekarstvo v tržaškej okolici na propadu. Nekoliko let sem se vedno bolj gnezdiyo v tržaško okolico ptujci Furlani, katerih nekateri imajo uže do 30 molznih krav. Da je temu največ okolica sama kriva, ne moremo zamolčati, kajti ako bi bili okoličani posnemali Furlane, ne bili bi ti svojih pet tako globoko v slovensko našo okolico zasadili. Da je pa to lažje dozorelo, pripomogel je največ lahonski magistrat, ker rad sprejme vsacega, kdor v lesenih cokljah čez Idrico privandra in mu še neposrednje pomaga in na roko hodi. Našim okoličanom tržni laški komisarji vedno mleko pregledavajo in ga izlijejo, če le kapljo vode slutijo. Furlani pa vozijo cele vozove mleka v Trst, pa tržni komisar vse skoz prste gleda, je li voda ali mleko, je li ugodno človeškemu zdravju, ali ne. Zdaj se ustanovlja velikanska mlekarija, ki bode več sto molznih krav imela. Kaj okoličani temu poretok? Kmet plačuje visoke davke in mora vse drago plačati, ako hoče ravnati živino, katere mu je potreba, da more polje in vinograde gnojiti; kak udarec bo to njemu! Tu nič ne pomagajo tožbe, tu je treba marljivega in umnega dela, le s tem, i da donášate vedno vsi dobro, še le namolzeno mleko v Trst, lahko izpodkopljete tudi to društvo.

Ovočje pospešuje dihanje in toploto. Sadje uživamo ali sveže, posušeno, kakor čežano, ali zavrelo. Sveže ovočje ni za bolnike, boljše je kuhano.

Kava, čaj in kakao pomnožujo toploto in redivnost; vse druge pijače (razen mleka) množe le toploto.

Kava je tudi krepčaven živež, ker ima mnogo dušca v sebi.

Najboljša je ona kava, ki se prideluje pri mestu Mokha v Arabiji.

Zrna dobre kave so enako velika in enake sveže boje; v vodi morajo utoniti, in ako jih en dan v vodi pustimo, treba da je voda rumena kakor citrone.

Kave ne smemo preveč sežgati.

Mnogo vrst je ponarejene kave, kakor pšenična, ržena, ječmenova, želodova, smokvina ali figova kava, in cikorijska. Vendar vsi omenjeni kavini nadomestki pravo kavo le slabo nadomeščajo, ali so celo zdravju škodljivi, n. pr. cikorijska. Pametna gospodinja naj jih tedaj opuša.

Čaj je črn ali zelen. V čaju je mnogo dušca, zato je tudi rediven. Najboljši in najdražji je tako imenovani carski čaj ali tè. Raztrgano listje, modročrna hoja, črni in rumnozeleni deli so znamenja poškodovanega čaja, popravljenega s olovom in kromom.

Tudi čaj se zamenja s raznim drugim listjem, ter ponareja. Pivo, vino, žganje in vse druge močne pijače podpirajo le dihanje in toploto, ker jim manjka dušca.

Pivo ni rediven živež, kakor ljudje većinoma mislijo.

(Dalje prih.)

„Triester Zeitung“ je razposlala po Kranjskem okrožnice, po katerih naznanja, da je zdaj ona organ kranjskih ustavovercev. „Triester Zeitung“ bi se tedaj rada pasla na gneji, na katerem je „Tagblatt“ poginol. Naj jej dobro tekne! Kedor se v blatu valja, v blatu pogine.

Sveta Birma bode: 5. septembra pri sv. Antonu, 6. v Truškah, 7. v Marezgu, 8. v Pomjanu, 9. v Kostaboni, 10. v Šmarjah in 12. septembra v Dolini.

Imenovanje. Gosp. Ivan Karabaič, ki je bil doslej v službi pri avstrijskem poslanstvu v Črnejgori, imenovan je konceptistom pri tukajšnjem deželnem namestništvu. Knez Nikola ga je odlikoval z Danilovim redom IV. vrste. Karabaič ima popolnoma v oblasti vse deželne jezike.

Duhovenske promembe v tržaško-koperskeje škofiji. Č. g. Fran Dovč, župnik v Šterni, ide v pokoj, izpraznena župnija je razpisana do konca septembra t. l.

Poziv. Dne 8. septembra, ali na malega Šmarna dan t. l. bode v Vipavi slavno praznovanje petdesetletnice Nj. veličanstva cesarja *Fran Josipa I.*

Program slavnosti bode sledeči: *I. velika slovesna sveta maša* v Logu pri Vipavi ob 10. uri dopoldne, pri kateri poje zbor 40 izvrstnih skedenjskih pevcev slavno znano Riccijevo latinsko mašo. *II. velika kmetijska tombola* v Vipavi; osnovana od vipavske podružnice c. kr. kmetijske družbe kranjske ob 3^{1/2} uri popoldne, s sledečimi dobitkami: 1. prva amba, garnitura kletarskega orodja, vrednost 6 for. - 2. druga amba, garnitura vrtnarskega orodja vrednost 6 for. - 3. terna, mlin za grozdje mestiti, vrednost 16 for. - 4. kvaterna, holandski filtrirni aparat za vino čistiti, vrednost 24 for. - 5. činkvina, železni stroj za rezanico, vrednost 40 for. - 6. tombola, mlad bik, čistega mirico dolskega plemena, vrednost 100 for. — Tombola bode pri vsakem vremenu, pri lepem na prostem, pri gdem pod streho. Vsaka kartelca stane 20 kr. a. v. *III. Slavnostna beseda vipavske čitalnice*, v dvorani na Tabru, zvečer ob 1/8 uri, s slavnostnim govorom, igrama: „Ena se mora omožiti“ in „krojač Fips“, s petjem skedenjskega pevskega zbora in plesom.

V Vipavi, dne 1. septembra 1880.

Za odbor vipavske čitalnice: dekan J. Grabrijan predsednik. Za odbor vipavske kmetijske podružnice R. Dolenc, predstojnik.

Mnogo Tržačanov napravi izlet v Vipavo 8. septembra, kedor se hoče pridružiti izletalcem, oglasi naj se pri čuvaju v tržaški čitalnici ali pa pri tajniku delalskega društva.

„Cittadino“ se boji — **Rusov.** O birni so napravili Križani slavolok pri sv. Križu v tržaške okolici, ter ga ozalšali se slovenskimi trobojnicami. „Cittadino“ se jezi, da se je v tržaške okolici rusko kosaški prapor razvil. Napada vrliga učitelja Peliceona, ki je popolnoma nedolžen o tej stvari. Peliceona po Cittadinovih besedah plačuje magistrat!! Naj nam „Cittadino“ ne jemlje v zlo, ako mu damo ta le poduk: Peliceona ne plačuje magistrat, ampak to malo, kar dobiva za izvrstno svojo službo, dohaja mu prav od tistih davkoplačevalcev, kateri plačujejo veliko boljše dotrane magistratove uradnike z vsem magistratom vred i drage, leto i dan trajajoče popravke tako imenovane „počene kolibe“ ki vedno, zdaj na tem, zdaj na onem voglu v tla leze i zunaj i znotraj tako poka, da jo v Trstu uže vsak otrok pod zgoraj rečenim imenom pozna. Da „Cittadino“ opravlja policijsko službo, ker ovaja poštenega učitelja, to gotovo ni viteško, a kako bi iskali viteštva pri možu, ki je svoje srce prodajal dunajskemu ministerstvu, neusliščan svoj žolc razlival, odpravljen iz Trsta v Benetkah zoper Avstrijo rogovilil, zapuščen od Bonečanov klečaplazil, da bi, kakor Odisej, smel zopet videti dim nad strehami avstrijskega Trsta. In gleda ga — poturica!

„Triester Zeitung“ je uže ubula za sušico umrlega ljubljanskega „Takblata“ počevdrane šlepedre. Ali ti „šlepedri“ so uže tako „znucani“, da se ne vidi več le naga peta, tudi prsti uže molé iz njih. Da bi jih videl kak dunajski „Schusterhub“, grozno bi se čudil beračiji. Da bi se vendar podplat še ne utrgal, začela je suha tetka prevajati sestavke iz „Naroda“ i „Slovenca“ ter jim abotne opazke dostavljati. — To je pa nam po všeči; s tem dela „Triester Zeitung“ v našo korist, če tudi misli, da nas, Bog vé, kako ubija. Naša tetka bi se vendar uže lahko bila prepričala, da doslej še nobenemu Slovincu ni glave odsekala, i če se je tu na Primorskem kaj učila, morala bi vedeti, da iz ene slovenske odsekane glave vzraste devet krepkejših, ako ne več. Naj bi skrbna naša teta umrlemu Tagblattu v spomin še dalje iz slovenskih časnikov sestavke prevajala, ker, ako je trgovinska zbornica ne bo nosila na ramah, potem jo zapusté tudi lastne hrome nogé, ker — skopi Taaffe neče pomagati, in od tod taka jeza nanj.

Veteransko društvo za Trst in okolico. Cesar je dovolil, da tega društva prapor na eni strani sme imeti državne orla i na drugej tržaški mestni grb, na osti praporovega droga pa cesarjevega imena začetni črki.

Volilni shod v Gorici. Ker se ima v kratkem voliti na mesto odstopivšega kranjskega deželnega namestnika, gosp. Winklerja, v goriskih kmečkih občinah en poslanec v državni zbor, sklical je gosp. dr. Tonkli volilce na posvet v Gorico. Shod je bil 24. min. meseca, vdeležilo se ga je veliko volilcev, mnogo tacih pa, ki sami niso mogli priti, poslalo je pisma, v katerih gorko priporočajo zložnost.

Zdravnik tržaškega „Delalskega podpornega društva“ stanuje Via Malcanton št. 1, v prvem nadstropi. Sprejema nove ude v pregled vsak dan od 2 do 4 ure popoldne.

Odbor.

O ljudskem šteti opozarjajo uže skoraj vsi slovanski časniki, naj vsak v predel „občevalni jezik“ (Umgangssprache) zapiše slovansko svojo narodnost. Mi bomo o svojem času več o tem govorili; uže danes pa živo priporočamo, naj vsi rodoljubni možje ljudstvo o tem podučujejo, kako važno je to, da se obilo število slovenskega ljudstva tudi pri nas dokaže; kolikor več bo vpisanih Slovencev, toliko več bomo lahko od vlade i mestne gosposke zahtevali. Tržaški magistrat gotovo vse mogoče stori, da dokaže obilico laške narodnosti, da bo potem po svojih organih v svet trobil in vladi dokazoval, da je Trst laško mesto. Mi tega ne smemo s hladno krvijo gledati, ampak uže zdaj se moramo na vso moč prizadevati, da se Slovenci ne bodo vpisovali za Lahe i tako sami sebi i vsemu slovenskemu narodu veliko škodo delali. Da bi vsi Slovenci v Trstu svojo narodnost vpisali, kako zelo bi italijanski napuh padel! Ali bojimo se, mnogo mnogo naših ljudi bode množilo laških prebivalcev število. Pri nas je to uže tako, da imamo v vseh rečeh zadržke in ovire, celo v domačem prebivalstvu; povsod smo zadnji!

Občinske volitve v Istri. Iz več krajev Istre hodijo tožbe o sleparjenju pri volitvah v občinske zastope. Lah, Karneli podkupujejo volilce, da volijo v zastop take ljudi, ki v Istri vodijo italijansko politiko, i kakova je ta politika, kedo tega ne vé. I vse to se godí v večinoma hrvaških občinah, celo v pričo okrajnih glavarjev, ki laški živelj podpirajo.

Laške šole v hrvaškej Istri. Prvosednik okrajnega šolskega sveta v Pulji je razpisal učiteljsko službo v Marčani, v kateri ima biti učni jezik italijanski, če tudi tam živé zgoli Hrvatje. V Lindaru, Novakih, Gologoric, Kringi, Sv. Petru, Boljunu, Šumbergu i Sv. Dominiku, popolnoma hrvaških krajev, zahteva se na prvem mestu „lingua italiana“; v Voloski renegatstvo uže hrvaške pesmi prepoveduje. V Istri se dela na vse kriplje za „Italijo irredento“, i to pod okriljem političnih gospod in s podporo popolnem laškega deželnega odbora. Slovan v Istri je po mislih i delih nekaterih ljudi še le tedaj človek, kadar se polaščé.

Za častna občana je imenovala občina Brezovica pod Ljubljano deželnega načelnika, g. Winklerja in g. grofa Hohenwarta.

Častno občanstvo. Zastop občine v Prečni na Dolenskem je v svojej seji dne 15. t. m. za častna občana izvolil gospoda Andreja Winklerja, c. k. deželnega predsednika, in deželnega in državnega poslanca gospoda Viljela Pfeiferja.

Stanku Vrazu. slovečemu hrvaškemu pesniku v spomin, bode se obhajala svečanost 8. septembra t. l. v Cerovei na Štajerskem, pri pesnikovem rojstnem domu, kder se odkrije njegova podoba. Te svečanosti se vdeleží obilo Hrvatov in Slovencev.

Zoper „Kraimerische Industrie-Gesellschaft“ je začel „Slovenski Narod“ ostro pisati, odkrivati njene napake i razodevati, kako to društvo kmeta tare i dere. Prav je, da se temu nemškutarskemu društvu, katero menda uže zelo hira, v gospodarstvo pogleda in odkrijó gnjile njegove strani, da se kmet i dežela škode obvaruje. Pri gnjilih ranah se z nožem največ opravi.

Biskup Strossmayer je o cesarjevej 50letnici 5000 gl. daroval ubogim učencem na gimnaziji v Gospiču.

Slovstvo i književnost. Gosp. Andrej Komelj plemeniti Sočebčan, c. kr. stotnik, edini vojaški pisatelj mej Slovinci, izdal je uže deveto vojaško knjižico, katero je tudi, kakor vse poprejšnje, vojno ministerstvo potrdilo. Ta knjiga ima naslov: Službovnik nemško-slovenski za cesarsko in kraljevsko vojsko po vprašanjih in odgovorih. Tretji del: Peštvo in lovška četa. Prevod je jako dober. Prav živo priporočamo to knjigo vsem, kateri se zanimajo za vojaške reči.

Deutsch-Kraimer. to je najnovejši i menda tudi zadnji porod kranjskih nemčurjev, ki zdaj zdihujejo uže v Tantalovih mukah. Ker jim je uže vse izpodletelo, izmislili so si v prismojenih možjanih, da bi najboljšé bilo, ako gredó cesarju tožit deželnega načelnika, gosp. Winklerja! Mi sieer ne verujemo, da se tvegajo take prodrznosti, ali prav bi bilo, ko bi res šli, ker vrnoli bi se z dolgim nosom, cesarjeva vrata bi se jim pač ne odprla. Do tega vendar še ni prišlo, da bi deželni načelnik bil odgovoren nekej malovrednej stranki, ki kopni kakor sneg v pomladanskem južnem vremenu. Gosp. Winkler je neposrednje odgovoren grofu Taaffeju, če ima ta kaj zoper njega, stori uže svojo dolžnost, tega se ni bati. A dokler bo delal deželni namestnik deželi povoljno, kakor dela zdaj, menda mu tudi grof Taaffe ne bode nasprotoval. Nemčurjem bi svetovali, naj gredó — ne k cesarju, da se obvarujejo zadnje blamaže — ampak — rakom žvižgat i ribam gost, saj za drug posel na Kranjskem menda niso več zmožni, kar jih je morala pod svoje okrilje vzeti „Triester Zeitung“.

Narodni ponos. V sredo večer so priredili častniki Jelačičevega polka novemu polkovniku v hotelu „Europa“ banket. Izvrstna godba njih polka je igrala skeraž zgoli slovanske melodije, kar je privabilo obilo občinstva na vrt. Pri napolitnicah je donelo izključljivo le domače „živio“, kar je druge goste prav vzradovalo. Jelačičev polk je hrvaški, in dela vso čast svoje domovini zaradi narodne zavesti.

Gosenice, katere so letos vso sadno drevje po okolici skoro končale, zaplodile so se po vršičkih dreves zopet tako, da je treba kmetu vso pozornost na to obračati, da uže zdaj nemudoma z dreves poreže pajčevine, v katerih je na tisoče malih gosenic zavutih. Spomladí smo na to opomnili, a le malo kmetov je slu-

šalo naš svet. Taki lenuhi ne škodujejo le sebi, temuč tudi pridnemu sosedu, ker se gosenice, ko so zanikernemu kmetu vse pokončale, k sosedu preselé. Zato bomo v prihodnjé zanikerneže imenoma v listu naznanjali, da jih bo vsak lahko poznal. Torej le urno po gosenicah!

Poziv na glasbeno-deklamatornu zabavo sa plesom. Što ju priredjuju u Bistrcu dne 4. rujna, 8 sati p. p. hrvatski djaci iz Istre i Primorja, prigodom „Djačkoga sastanka“. Program: 1. Proslav. 2. „Bože živi“, pjeva zbor. 3. Deklamacija. 4. Glasoviranje. 5. „Tam gdje stoji gradić bieli“ četveropjev. 6. Gudanje. 7. „Glasna jasna“ pjeva zbor. Ulaznina za obitelj 1, for., za pojedince 50 novč. Darovi se sa zahvalnošću primaju. Čisti prihod namjenjem jest u dobrotvornu svrhu.

Odbor.

Pripravnica za srednje nemške šole na Proseku se začne 16. septembra, vpisovalo bode voditeljstvo učence 13. 14. in 15. septembra ves dan v hiši gospoda drž. poslanca Nabergoja.

POSLANO *)

Popotovajoč po Kranjskem sem prišel tudi prvokrat na Vrhniko. Prav razveselil sem se lepega in prijaznega trga. Stopivši v kavano pri črnem orlu poprašam po slovenskih novinah, pa strožajka mi je rekla, da nima slovenskih časnikov. Vprašam: Zakaj ne? in dobim odgovor: Gospodar ne dopušta. Čudil sem se temu in zvedel sem, da je gospodar Lah. Obžalujem, da Vrhniciani podpirajo ptujca kateri mej narodom živi in ga zaničuje s tem, da ima le nemške časnike, a niti ni enega slovenskega. Vrhniciani bi si morali narodno čast otepi in nikdar pri ptujcu Lahu ni enega novčiča pustiti. Ali nema Vrhnika narodnjakov, ki bi izven čitalnice imeli kavano, v kateri bi lahko vsak po svoji želji slovenske novine čital? Vrhnika je prijazna, pa da upljava nekateri mameluki na kavanarja, da ne drži slovenskih novin, vprašam tu: Bode li dolgo ležal madež ptujstva na starodavnej Vrhniki? V Trstu, dne 31. avgustu 1880.

Eden ki ne tlači matere Slave.

*) Za ostavke pod tem naslovom je uredništvo le toliko odgovorno, kolikor mu postava nalaga.

Tržno poročilo.

Kava — še vedno v najboljšem menjenju in vse kaže, da utegne še poskočiti.

Olje — nespremenjeno; dalmatinsko kupuje se celo za 1^{1/2} ceneje; bombažno pa se prodaja po trdnih cenah.

Sadje. — V ponedeljek so došle uže večé partije raznega sadja, vsled česar se bode zdaj kupovalo za 2 do 3^{1/2} ceneje.

Riž — Italijanski se kupuje zdaj po ugodnih cenah; tudi angleški je za 1, 2^{1/2} ceneji, ker ga je došlo dosti in še voč se ga pričakuje.

Mast in špeh. — To blago je zadnje čase močno poskočilo; a mast je postala te dni za 1—2^{1/2} ceneja, mej tem ko cene špeha še vedno rastejo. — Znamenje je to, da tudi mast zopet poskoči.

Petroliji. — Cene so trdnje in utegnejo še poskočiti, ker je vse došlo blago (došlo so namreč zadnje dni 3 ladije s petrolijem) samo v nekaterih dobrih rokah. — Za kesneje dobe se zdaj kupi še precej dobro, kajti vsi večéaki menijo, da hode petrolij skoz zimo draži, najmanj f. 13.

Domači pridelki. Vse pričakuje novega fižola in bodo tisti, ki ga hitro pošljejo tudi dosegli lepe cene, za rudečega do f. 13; a kesneja cena fižolu ne bode pri vsem tem tako dobra, kakor lansko leto, ker se nij nedejati tolikega izvoza. — Maslo, novo blago, plačujejo nekoliko bolje in se more doseči do f. 85 in čez. Za sline nobenega prašanja. Na Kranjskem, Štajerskem in Hrvatskem nij dosti sliiv; pač pa jih je veliko v Bosni, kar bode zadrževalo cene, ako ne pride posebnih naročeb iz Amerike in drugih krajev. Bosenske stare sline ponujajo po f. 14.50 do 15.

Ljupljene nove sline (amoli) kupujejo se zdaj po f. 38 do f. 40; torej f. 80 ceneje, nego lansko leto.

Pšenica in koruza. — Oboje to žito je postalo draže, ker ga primanjkuje, posebno pa smo ostali brez koruze, vsled česar je poskočila koruza v dvéh dnéh za gl. 1/2, in stane denes zdravo podonavsko blago f. 7.80 do f. 8. Vse kaže, da še poskoči.

Dunajska Bors

dne 31. avgusta

Enotni drž. dolg v bankovcih	72 gl. 80 kr.
Enotni državni dolg v srebru	73 „ 65 „
Zlata renta	88 „ 15 „
1860. državni zajem	131 „ 40 „
Delnice narodne banke	835 „ — „
Kreditne delnice	291 „ 10 „
London 10 lir sterlin	117 „ 70 „
Srebro	— „ — „
Napoleoni	9 „ 35 ^{1/2} „
C. kr. cekini	5 „ 57 „
100 državnih mark	57 „ 75 „

VINSKE PREŠE

i maslinice

kakor tudi vsakovrstni drugi stroji za kmetijo se dobivajo dober kup pri **Schivitz & Comp.** (Živic i družb.) v Trstu, via della Zonta 5.